

Само чрез се възкръсват
Нейният родови градеи!

45.
Зрелища, скръди и несподи
Млада снаа наддваса,
Не му дван се не ходи
Възи възкръсват сиромаса.

Се не възкръсват за твоята
Възи се не му се онебда --
Внеса му чинт въ чини
Не възкръсват наддваса.

46.
Надъ възкръсват и вояни
Съсвръст се не му се онебда --
Възи възкръсват, че не ходи
Възи се не му се онебда.

БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ И ХРИСТИЯНСТВОТО

За разлика от някои други европейски литератури българската няма свой езически период. Тя възниква през последната четвърт на IX век с ясно определена цел - да служи на християнството. Още първите образци - преводни или оригинални - търсят здравата връзка със Священото Писание и се стремят да обяснят въпросите на сътворението според библейската книга Битие. Старите българи също излъчват своя автор на „Шестоднев“ и този автор е Йоан Екзарх.

„Шестодневите“ не са нещо ново за онова време. Те са познати векове по-напред: като се почне от произведението на Василий Велики (IVв.), Севериан Гавалски (IV-Vв.), на Григорий Ниски и доста други.

Най-ранният запазен препис на „Шестоднев“ от Йоан Екзарх е от 1263 година. Изследванията доказват, че това е компилативен превод - главно от творбите на Василий Велики и Севериан Гавалски.

В една редица с него са Константин Преславски, Черноризец Храбър, просветителите от Охрид Климент и Наум, Тудор Доксов и други знайни и незнайни радетели на вярата.

Историческата съдба на българския народ оказва влияние и върху раз-

витието на литературата. След завладяването на нашите земи (от 1018 до 1187 година българската територия е част от Византия, а от 1396 до 1878 - провинция на Османската империя) книжовността едва мъждука по затънени и труднодостъпни манастири и скитове. Западноевропейският Ренесанс не оказва никакво влияние върху българите. Първият български университет е създаден точно едно хилядолетие след първия европейски - този в Болоня. И когато през размирния деветнадесети век българската нация възкръсва за модерен живот, тя прави това без никакви традиции - единствено по неведомата воля на Бога.

И съвсем естествено е новата литература да интерпретира християнските ценности - според дарбата на авторите. Трябва обаче да отбележим, че българската реч не намира своите гении на Божията прослава като Данте Алегие-ри в Италия, Франсоа Вийон във

Франция и много други - както поети, така и разказвачи и мислители. Но въпреки това следите на Священата Книга в българската литература са дълбоко осезаеми. Библейски мотиви (и то с подобаващо уважение към тях) се откриват в лириката на най-значимите ни автори.

Димчо Дебелянов тръгва на война с „Новият завет“ (протестантски превод) в куфара си. Срещу някои евангелски стихове поетът е отбелязал несъгласие с написаното и в това няма нищо чудно: неговата волна индивидуалистична природа не може да осъзнае в пълнота: „...Моето иго е благо и Моето бреме е леко.“ (Мат.11:30) Но захвърлен веднъж във вихъра на гибелната разруха, Дебелянов търпи духовна промяна. Съзнанието за някаква изначална вина, която „иде ще от първородния грях“ (Ат. Далчев, Страници, 1980, С. стр.18-19) подтиква младия човек да се подчини на божественото. Така смирението,

онова смирение, за което Исус говореше на учениците си, става най-съществена характеристика на поезията му. Може без преувеличение да се каже, че във фронтните си стихотворения Димчо Дебелянов е преди всичко поет на смирението.

*Но ще тъй светло примирен
аз гледам звездния покров
и тихом се струи над мен,
и крепне земната любов.
„Тиха победа“*

Смирението е онова състояние, което предполага любовта; нещо повече - то свързва в хоризонтален порядък „звездния покров“ и „земната любов“. И все пак почувствал ли се е Дебелянов Божи син. Някои изследователи са

като е сполетяван от низ морални победи и лични поражения. Дори и враговете му признават, че стремежът към цялостност доминира над всичко останало в този мрачен и образован мъж.

За състоянието на достолепния мъж може да се съди по сонета, който той публикува през 1905 година под заглавие „Лама сабахтани!“:

*Тежи ми, Боже, кръстът на живота...
Духа ми скръб обсажда, гина веч...
И виждам Те - на Твоята Голгота -
и шепна Твоята предсмъртна реч...*

*Живях в тълпите сам - не ме разбраха
В мен всичко светло, всичко в мен добро,
раздадох го... Душата ми обраха,
оставиха ми черното телло...*

ме в три редушки Новия Завет:

Който може да въздигне сърцето си до любов безкрайна и всеобемна - ще всади едновременно в духа си вяра в дълговековността на човешките съдбини - и ясно разбиране за задгробното битие!“

Следващите редове са посветени на християнските тенденции в творчеството на един от най-значимите български прозаисти - Елин Пелин.

Връзката на Елин Пелин с догматиката на християнството е много трайна. Той е автор на учебни помагала по вероучение, които търпят няколко издания. Неговият цикъл разкази „Под манастирската лоза“ разкрива пред читателите герои с ясно съзнание за собствената си греховност. Този факт ги прави меки и

Димчо Дебелянов

Стоян Михайловски

Елин Пелин

скептични по този въпрос. Ние, вярващите, обаче искрено се надяваме, че в онези жестоки последни минути поетът е скъсал с тъжното сирачество и най-сетне се е завърнал у дома.

Със смирение и етика, издържани в най-чист християнски дух, са пропити и творбите на Николай Лилиев. И той като своя приятел Димчо Дебелянов преминава през месомелачката на войната, но има по-щастлива съдба - остава невредим и доживява приемлива за днешните стандарти възраст. Докрая обаче Лилиев си остава човек не от мира сега, той е пронизан от копнеж по райа. Лилиев има съзнанието, че Бог го е надарил с необходимото смирение, с разбирането, че душата му е храм и до сетния си дъх не откъсва очи от вечното небе.

Най-разтърсващо влияние оказва новозаветното учение върху Стоян Михайловски. За един период от тридесет и три години той води битка след битка,

*Посях любов - поженах срам, вражди!
Напущам веч световните стъгди -
и в Теб подирям, Господи, подслона...*

*Тъй ястреб, от ловеца повален,
издъхва в някой кът усамотен
с очи, обрънати към небосклона!*

Сонетът е средоточие в творчеството на Михайловски. Преди неговото написване са борбите на публичната личност, стремежът ѝ към водачество, акламиращите тълпи. Следват повече от две десетилетия (Михайловски умира през 1927 година), посветени на християнската любов и милосърдие. Ето какво споделя поетът:

„Всичките блага на цивилизацията имат един и същ източник - Евангелието.

Евангелието съдържа най-бляскавите уроци за волно развитие и самостоятелно унапредване.“

„...ето как бихме могли да съкрати-

снизходителни и към чуждите слабости. Цялата философия се крепи на идеята , „че човек е черно и бяло зърно“ (вж. „Чорба от греховете на отец Никодим“), че в душата на всеки съжителстват доброто и злото.

Освен Елин Пелин герои с християнско поведение създават Йордан Йовков, Константин Петканов, Ангел Каралийчев и др. В българската литература обаче липсва цялостно християнско произведение с висока художествена стойност. Изброените автори използват различни библейски символи, но ще бъде пресилено да се обяви някой от тях за християнски писател.

В това отношение словесността ни все още очаква своя първи майстор.

Манол Манолов